

Kolonierne svarer igen

En bog, som tilbyder læseren indsigt i det arbejde, der udføres af tidens allerfremmeste minoritetsforskere

Hans Hauge (red.): *Postkolonialisme. Oversat af Winnie Hauge. Århus: Aarhus Universitetsforlag 2007. 300 s., 198 kr.*

Af Lone Maribo

Hans Hauge har i *Postkolonialisme* samlet 7 tekster, der tilsammen udgør et solidt grundlag for en introduktion til den retning inden for litteraturanalyse, der primært beskæftiger sig med de tidligere kolonier. Som anført i den omfattende og helt uundværlige introduktion, er denne genre ny i dansk sammenhæng, mens den, i de engelsktalende lande, længe har været en dominerende litteraturteoretisk retning.

Man kan spørge sig selv, hvor begrundelsen skal findes for at udgive tekster, der med en enkelt undtagelse alle har 15 år eller mere på bagen, og alle er udkommet i andre antologier. Efter endt læsning har bogen leveret svaret selv. Ud over at artiklerne for første gang er tilgængelige i en dansk oversættelse, taler de valgte forfattere til hinanden, hvilket øger læseforholdet og bidrager til helheden. Derudover har de hver især en kommentar til de problemstillinger, der er højaktuelle i Danmark såvel som i det globale politiske landskab.

Bogens første tekst er et udvalgt kapitel fra *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literature* fra 1989, af Bill Ascroft, Gareth Griffiths og Helen Tiffin. I det valgte kapitel, "Postkoloniale Litteraturer og Postmodernisme", indleder forfatterne med en redegørelse for den påvirkning, som kolonierne meget tidligt fik på det kulturelle billede i Europa. *The Scramble for Africa*, der kulminerede med Berlinkonferencen i 1884/85, hvor de involverede europæiske stater delte kontinentet mellem sig, medførte en nærkontakt med den Anden. Synet på de fremmede var ikke entydigt, men præget af to tilgange. Den ene tog udgangspunkt i en dynamisk-deterministisk udviklingsteori, hvorved de fremmede kulturer kunne karakteriseres som tilbagestående, men dog på vej. Den anden tilgang var statisk, idet den tolkede de fremmede som eksponenter for menneskets mørke sider.

De mange kunstgenstande, man hentede hjem i årene op til århundredeskiftet, blev senere inspirationskilde for modernisterne, og i deres hænder kom de "primitives" kunstfrembringelser til at repræsentere et politisk alternativ til det Europa, der, i lyset af Første Verdenskrigs katastrofer, lignede en civilisation, der stod for fald.

Men uanset tilgangsvinklen, hævder forfatterne, blev de koloniserede aldrig andet end en konstituerende

faktor i reproduktionen af Europas egen kultur. Hvad enten dikotomien hed hvid engel/sort dæmon eller borgerlig kropsfornegtelse/dionysisk frihed, forblev de koloniseredes kultur blot et definerende element for det europæiske selv-billede.

Undertrykkelsen er i postkolonierne et levet livsvilkår, og det er der kommet store værker ud af. "De teoretikere, der [...] har angrebet den vestlige imperialismes tankesæt indefra, er i høj kurs. Australiere har i sandhed spillet en aktiv rolle i oversættelsen og udbredelsen af Foucault og Baudrillard" (s. 47). Med rette indvender forfatterne, at der dog stadigvæk ikke findes nogen selvstændig og stærk postkoloniseret diskurs, som de postkoloniserede kan spejle sig selv i, som sig selv. Foucaults teorier er blevet en del af undertrykkelsesdiskursen. Dette aspekt uddybes i Robert C. Youngs "De-konstruktion", hvor problemet med den "afledte diskurs" opridses: "Arven efter kolonialismen var, at de postkoloniale stater stod tilbage indskrevet med vestens politiske begreber." (s. 24)

Det, man ikke kan se

"Henimod en Teori om Minoritetsdiskurser", af Abdul Jammohamed og David Lloyd, tager denne tråd op med en bitter redegørelse for en u håndgribelig og usynlig undertrykkelsesmagt, som stadig udøver sin indflydelse over politisk frie, men diskursivt tilfangetagne emner.

De to forfattere beretter om en personlig erfaring, hvor en ansøgning om midler til at afholde en konference, hvis tema var "minoritetsdiskursens natur og kontekst", blev afslået af National Endowment for the Humanities, en fond under det amerikanske undervisningsministerium, som beskæftiger sig med humanvidenskaber. Afslaget blev begrundet med, at "en konference, der i nogle få dage, med oplæg og diskussion, forener chicano, afroamerikansk, asiatisk-amerikansk, afrikansk, indisk, Stillehavsoernes, aboriginernes, maoriernes og andre etniske litteraturer, kun ville blive et diffust foretagende, [...] Selv med den bedste planlægning vil den pågældende konference næsten med sikkerhed udvikle sig til et akademisk babelstårn [...]" (s.110).

Afslaget viser med tydelighed, hvor centrum for Verden ligger. Mens man udmærket kan bedrive sammenlignende litteraturstudier inden for 1. verdens Akademia, vil en lignende aktivitet for 3. verden - næsten med sikkerhed! - udvikle sig til meningsløs plapren. Forfatterens indignation er skarp og velartikuleret: "Vestlige humanister finder det ubegribeligt, at indfødt-

te amerikanere, afrikanere og andre, der er blevet brutaliseret af den euro-amerikanske imperialisme og marginaliseret af disses overherredømme, kan have noget som helt vedkommende at sige til hinanden" (s. 111).

Den Anden i spejlet

I en antologi som denne vil der være tekster, hvis kvaliteter er begrundet i deres behandling af mere overordnede problematikker, og andre, der med det samme retter ind og kommenterer den dagsaktuelle situation. I den sidstnævnte kategori ligger Chandra Talpade Mohanty's artikel fra 1988, "I Vestens Øjne: Feministisk forskning og Kolonial Diskurs". Jeg har læst den før, for omkring 10 år siden, og trods det, at det er samme tekst - den er dog blevet oversat til dansk - træder den ind i en ny sammenhæng, og taler, på forunderlig vis, om noget helt andet i dag end dengang.

Udgangspunktet er en analyse af det synspunkt, at det er muligt at sidestille genital skamfering og voldtægt med brugen af tørklæde. Dette, hævder hun, er en problematisk anskuelse, idet tørklædet benyttes af mangfoldige grunde, og at se det som et rent undertrykkelsesmiddel er forfejlet.

Det er for eksempel velkendt, at iranske middelklassekvinder bar tørklæde under revolutionen i 1979 for at vise solidaritet med deres tilslørede søstre fra arbejderklassen, mens den gældende islamiske lov i Iran i dag dikterer, at alle kvinder skal bære tørklæde (s. 169).

I det første tilfælde bliver tørklædet til et revolutionært tegn på modstand imod vestlig kulturimperialisme, mens det i det andet står for en tvangsbaseeret islamisk praksis.

At antage, at alene den praksis at tilsløre kvinder i et antal muslimske lande er udtryk for en universel undertrykkelse af kvinder ved hjælp af seksuel segregation, er ikke kun analytisk reduktivt, det viser sig også at være aldeles nyttesløst, når det drejer sig om udarbejdelsen af oppositionelle strategier (s. 169).

Det, der ligner et humanistisk udviklingsprojekt for undertrykte kvinder, er ifølge Mohanty en konstituerende faktor for vestens kvinder i en diskursiv forstand. Den tørklædebærende muslims konstruerede undertrykkelse er en forudsætning for, at den frigjorte vestlige kvinde kan begribe sig selv. Én af hendes pointer er, at vi med denne konstruktion har fået flyttet fokus fra kvinders universelt underordnede position i alle samfund. At vi har med en konstruktion at gøre, kan man dårligt være i tvivl om, efter at have grundet blot et øjeblik over dikotomien - "fri/tilsløret". Ligeså konstrueret som tvangsselementet er hos den tørklædeklædte, ligeså konstrueret må derfor friheden - og det fælles - hos vestlige kvinder være.

Det er en udbredt antagelse blandt vestlige kvindesagsforkæmpere, at den kvinde, der lever sit middelklassestressede liv i en velhaverforstad på klodens vestlige

del, har mere til fælles med en indisk rengøringskone, end hun har med sin mandlige ægtefælle, når deres livsbetingelser læses i en juridisk-økonomisk-erhvervs-mæssig kontekst; men også den anskuelse er problematisk - "[den] homogenisering af tredje verdens klasse, race, religiøse og konkrete hverdagsagtige praksisser skaber en falsk fornemmelse af undertrykkelse, interesser og kamp som helhed mellem og blandt kvinder globalt. Hinsides søsterskab findes der stadig racisme kolonialisme og imperialisme!" (s. 172). Løsningen, der ikke uddybes af Mohanty, synes at være en dekonstruktion af kønsbegrebet i den aktuelle kontekst.

Negritude: den kosmiske neger

Negritude-bevægelsen, der opstod i Frankrig i 30'erne, postulerede en sort identitet. Identifikationen af et særegent sort racesærpræg blev, i visse kredse, set som et imperialistisk inspireret forsøg på at vende spejlet om - en slags panafrikanisme, som benyttede netop koloniseringen som udgangspunkt for sit postulat. Benita Parrys analyse af *Black Skin White Masks* af Frantz Fanon i artiklen "Modstandsteori/ Teoretiserende modstand: Eller to Gange Hurra for Nativismen" fra 1996, er en analyse af dette mytologiserede sted, som ikke findes.

Frantz Fanon, født af blandede forældre på Martinique i 1925, har i sine værker udtrykt en uforenelig dobbelthed i forhold til sin race. På den ene side ligger længslen efter at komme tilbage til Afrika, med alt hvad der indebærer af længsel efter ligeværdighed og "hjemhed". På den anden side en uundgåelig intellektuel forkastelse af ideen om den racebaserede samhørighed, og en erkendelse af, at samhørigheden i stedet er baseeret på det at være undertrykt.

Benita Parrys pointe er, at de nye amerikanere, der blev ført over med slaveskibene, nødvendigvis må inkorporere den tid / det tankegods / det genetiske materiale / de diskurser og moddiskurser, der er opstået gennem tiden, mens de har været under hvidt herredømme. Der findes ikke en kerne af sorthed, eller ur-identitet, der ligger klar til at blive hentet frem under lagene af kolonistiske aflejringer. "De intakte, indfødte traditioners retorik og selv forestillingen om en afrikansk personlighed og en afrikansk fortid er europæiske opfindelser" (s.99). Eller med Frantz Fanons smertelige erkendelse, "Negeren eksisterer ikke. Ligeså lidt som den hvide mand".

Dekonstruktionen af identiteterne

Edward Saids "Orientalism" udgør et uomgængeligt grundlag for alle artiklerne i *Postkolonialisme*. For at sige noget om, hvad europæisk identitet er må man have adgang til at vide, hvad den ikke er.

Afdækningen af Afrika førte til opdagelsen af Europa, som igen var definerende for Afrika. Mens afrikaneren udgør den Anden for europæerne, bliver europæeren afrikanerens Anden. Vores identitet er således todelt -

som et minimum. Den defineres dels af vores eget udgangspunkt og dels af betragterens ståsted, hvilket – for blandt andre Derrida, udlagt i Robert J.C. Youngs ”De-konstruktion” – rejste spørgsmålet, om det overhovedet er meningsfuldt at tale om en endelig og uforanderlig identitet.

At kalde *Postkolonialisme* lettilgængelig ville være helt forkert; den er, i lange sekvenser, regulært hårdt arbejde. Dette kan skyldes, at man inden for traditionen opererer med 2., 3. og 4. generations tænkere, der alle bygger på deres forgængeres teorier og begreber, og at disse endnu ikke har formået at opnå bred popularitet inden for dansk litteraturforskning. Det er dog samtidig en bog, som tilbyder læseren indsigt i det arbejde, der udføres af tidens allerfremmeste minoritetsforskere. Mest af alt er bogen et nedbrydningsarbejde, og tilbage står muligheden for at anskue begreber som kultur, køn, race og klasse fra en ny vinkel. Bogens overordnede spørgsmål er imidlertid, om den slags konstruktioner overhovedet giver mening i den aktuelle kontekst.

Lone Maribo er journalist og stud.mag. i historie.